АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

Фінанси

УДК 336.1

DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.17527193

Передумови, сучасний стан та перспективи інновацій в фінансовій системі України

Теслюк Наталія Петрівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту Національного транспортного університету, Україна, 01010, м. Київ, вул. Омеляновича-Павленка, 1, natalitesluk@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-0338-9088

Векла Олексій Вікторович

аспірант кафедри фінансів, обліку і аудиту Національного транспортного університету, Україна, 01010, м. Київ, вул. Омеляновича-Павленка, 1, oleksii.vekla@gmail.com, https://orcid.org/0009-0001-2268-4170

Прийнято: 14.10.2025 | Опубліковано: 30.10.2025

Анотація: Статтю присвячено аналізу передумов, сучасного стану фінансової системи України, та розгляді інноваційних фінансових інструментів. **Метою** дослідження є окреслення перспективних напрямків розвитку фінансової системи України за допомогою застосування інноваційних фінансових інструментів та технологій в умовах воєнного стану та складного становища в фінансовій системі, особливо в рамках високої залежності від зовнішнього фінансування. В ході дослідження використано **методи**: методи загального і конкретного, метод пізнання, методи індукції та дедукції при узагальненні засад

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

становлення та розвитку фінансової системи України; **Результати:** здійснено систематизацію безпосередніх передумов, що сформували сучасний стан фінансової системи, розглянуті фінансові інноваційні інструменти, що використовують та ті, що мають значну перспективу, та можуть бути запровадженні, або їх використання має бути поглибленим. Запропоноване застосування конкретних перспективних фінансових інструментів згідно поставленої мети та сучасного Українського контексту; **Висновки**: В умовах війни запровадження інноваційних фінансових інструментів є критичним для забезпечення функціонування фінансової систему України, такі інструменти забезпечують ефективність на прозорість, що надважливо в умовах високої залежності від зовнішніх фінансових ресурсів. Україна демонструє досить високий рівень адаптації інноваційних інструментів та технологій в фінансовому секторі, включаючи безготівкові розрахунки, краудфандингові цифрові платформи, онлайн цільові благодійні збори, блокчейн техгології тощо. Подальше запровадження існуючих та нових фінансових інструментів є стратегічно важливим як у воєнний час, так і в умовах післявоєнної відбудови, в умовах значного зовнішнього державного боргу. Одним з найбільш перспективних інструментів, що може дозволити одночасно скоротити зовнішній державний борг та інвестувати в сталий розвиток є застосування свопів "борг-на-довкілля".

Ключові слова: бюджет, інноваційний розвиток, інноваційні фінансові інструменти, сталий розвиток, економічний розвиток, фінансова стійкість, технології.

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

Preconditions, the current state and prospects of innovation in Ukrainian financial system

Nataliia Tesliuk,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Auditing, National Transport University Ukraine, 01010, Kyiv, 1, natalitesluk@gmail.com,
ORCID: http://orcid.org/0000-0002-0338-9088

Oleksii Vekla
Ph.D. Student of the Department of Finance, Accounting and Audit, National Transport University, Ukraine, 01010, Kyiv, 1, oleksii.vekla@gmail.com,
https://orcid.org/0009-0001-2268-4170

Abstract: The article is dedicated to the analysis of the prerequisites and the current state of Ukrainian financial system, as well as the prospect of innovative financial instruments. The study **aims** to outline the perspective directions for the development of the Ukrainian financial system using innovative financial tools and technologies during a state of war and a challenging financial situation especially as it relates to high dependency on foreign financial support. The **methods used** in the study are: methods general and specific, epistemological methods, induction and deduction in generalizing the foundations for the formation and development of the Ukrainian financial system. **Results**: The article systematizes the direct precondition that shaped the current state of the financial system of Ukraine, reviews innovative financial instruments currently in use and those with significant potential that can be introduced or whose use should be expanded. Suggested specific perspective financial tools according to the set goals and current Ukrainian context. **Conclusions:** In the context of war, the introduction of innovative financial instruments is critical to ensuring the

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

functioning of the financial system of Ukraine, as such tools provide efficiency and transparency, which is vitally important given the high dependence on external financial resources. Further implementation of existing and new financial instruments is strategically important both during wartime and in post-war recovery conditions, amid a significant external public debt burden. Debt-for-environment swaps are discussed as one of high prospect financial tools that would both allow Ukraine to reduce in foreign debt and hit sustainable development goals.

Keywords: budget, innovative development, innovative financial instruments, sustainable development, economic development, financial stability, technology.

Постановка проблеми. В сучасних умовах воєнного стану та значних економічних та соціальних викликів для України, фінансова система також зазнає великого навантаження в результаті трансформації економіки, демографічних та міжнародних проблем. Зараз міжнародні фінансові інституції, міжнародні організації та дружні країни є практично невід'ємною частинною існування фінансової системи України. Основним викликом в цьому контексті є зовнішній борг, безпосередньо, а також необхідність відбудови та розвитку, що за собою також означає підвищену потребу у фінансовому забезпеченні. Значне зростання державних витрат як на оборонну так і на соціальну сфери в комбінації з скороченням доходів призводить до зростання дефіциту бюджету і необхідності до залучення зовнішніх кредитів. Саме тому розуміння проблеми і пошук фінансових інструментів для підтримки фінансової системи і середньо та довгострокове планування залучення таких інструментів для роботи з міжнародними кредиторами є критично важливим для забезпечення фінансового майбутнього України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення проблематики щодо передвоєнних умов та стану фінансової системи в умовах війни проводились в ряді наукових праць, зокрема, такими фахівцями, як Гнидюк, І., Маршук, Л., та Тімошенко, Н. [1], Маршук, Л., Мовчан, Д., & Покойовий, О. [2]. Зокрема, автор

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Житар М. акцентує увагу на ролі інноваційних технологій, таких як 5G, хмарні сервіси, блокчейн і штучний інтелект, у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств галузі [3]. В іншій його статті представлено особливості управління інноваціями і телекомунікаційній галузі, до основних з яких слід віднести: стійку конкуренцію та швидкі зміни технологій, забезпечення інтеграції нововведень, фокус на клієнта, стратегічне партнерство та співпрацю, фінансову підтримку інновацій, управління ризиками та відповідальність та інші [4]. Оцінка та розгляд перспектив застосування інноваційних фінансових інструментів досліджували Свистун А., Генкельман, Є., Скороход, І. [5]. Також було опрацьовано оновлену стратегію фінансового сектору України [6] та статистичні дані Міністерства Фінансів [7]. В монографії автора Бобришева Є. основну увагу приділяє питанням регулювання, кібербезпеки, доступності фінансових послуг та їх впливу на соціально-економічний розвиток країни. Висвітлено, що належне використання та інтеграція FinTech може підвищити ефективність економічних процесів, сприяти фінансовій інклюзії та стимулювати економічний ріст, але також потребує вдосконалення механізмів регулювання та контролю [8]. У статті Піжук О. висвітлено дослідження теоретико-методологічних засад процесів цифрової трансформації економіки України як феномену економічного зростання і як об’єктивного руху до зміни моделі розвитку національного господарства. Дослідження орієнтоване на формування і реалізацію стратегічного бачення щодо побудови моделі інклюзивного зростання економіки країни на засадах використання можливостей ключових глобальних трендів цифрової трансформації економіки та інших сфер життєдіяльності [9]. Автор Суд Я. розглядає краудфандинг як ефективний фінансовий інструмент, що поєднує колективну участь людей та можливості цифрових технологій, відкриваючи нові горизонти для фінансування соціальних, благодійних та підприємницьких ініціатив [10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Багато авторів розглядають інноваційні фінансові інструменти як джерело підвищення

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

ефективності роботи фінансової системи та джерело зовнішніх фінансових ресурсів (частіше у формі міжнародних кредитів). Проте мало уваги приділяють тому що робити з високим зовнішнім боргом у майбутньому.

Формування цілей статті. Мета роботи полягає в окресленні безпосередніх передумов, що привели до сучасного стану фінансової системи України, деталізації сучасного стану та розгляді перспективних напрямків розвитку за рахунок використання інновацій, особливо в напрямку зменшення зовнішніх кредитних зобов'язань та забезпеченні сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Фінансова система України перебуває на складному, але водночас перспективному етапі свого розвитку, який випливає з глобальних економічних тенденцій, воєнного стану, а також інтенсивної цифрової трансформації багатьох аспектів життя, включаючи фінансову систему країни та відносини між індивідуальному суб'єктами.

Формування цієї системи складаються із фундаментальних змін, що почалися з періоду переходу від радянської комуністичної командно-адміністративної системи до ринкової економіки, реформування бюджетної та податкової політики. Кризи 2014-2016 років, що поєднувала економічну, банківську і валютну нестабільність. Втрата Криму, окупація частини Донбасу та військові дії спричинили значні втрати економічного потенціалу, інфраструктури і людського капіталу. Падіння реального ВВП у цей період становило від 6,6% до майже 10% на рік, що супроводжувалося девальвацією гривні та руйнівними для фінансової системи наслідками – визнанням неплатоспроможними близько третини банків, масовим відпливом депозитів і зниженням довіри населення та бізнесу. Нині – через виклики повномасштабної війни 2022 року і потребу ефективного залучення фінансів для відбудови країни. Загострилися проблеми державного боргу, бюджетної нестабільності та економічного відновлення. Україна зіткнулася з потребою великого зовнішнього фінансування для підтримки оборонних потреб, а в майбутньому і післявоєнної відбудови, що суттєво збільшило державний борг і навантаження на бюджетну систему.

 ISSN 3041-2129

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Збільшення воєнних видатків, втрати економічного потенціалу, зростаючий державний борг і падіння валового національного доходу поставили під питання класичні підходи до збалансованості бюджету. Важливою зміною стала більша гнучкість у формуванні бюджетних параметрів. Постає завдання оптимізації структури доходів і видатків з урахуванням ресурсних можливостей та стратегічних цілей воєнного часу.

Особливо актуальним питанням є зовнішній борг України, який ускладнює макроекономічну стабільність. Внаслідок війни та потреб відновлення країна суттєво наростила зовнішні зобов'язання, що створює навантаження на державний бюджет і призводить до підвищеного ризику неплатоспроможності.

У такій ситуації зростає необхідність в інноваційних фінансових інструментах, які мають на меті пом'якшити борговий тягар і сприяти стійкому розвитку. А також у підвищення ефективності фінансової системи за рахунок розвитку цифрових систем та міжнародної інтеграції.

Країна входить у глобальні ринки капіталу, працює з транснаціональними банками та інвестиційними фондами, веде переговори з міжнародними фінансовими організаціями, такими як Міжнародний Валютний Фонд, Світовий Банк та Європейський Банк Реконструкції і Розвитку. Вони не лише надають фінансову підтримку, а й встановлюють жорсткі стандарти прозорості, управління ризиками та відповідальності. Українська фінансова система, адаптуючись до цих стандартів, підвищує рівень довіри до себе, що є важливим фактором для подальшого залучення інвестицій та кредитних ресурсів, які на зараз є критично важливі.

Міжнародна фінансова інтеграція сприяє впровадженню у країні передових практик цифрових фінансових технологій та стандартів. Для прикладу, наші банки та фінансові ринки поступово переходять до стандартизованих цифрових реєстрів, використовують інструменти відкритого банкінгу, розвивають платформи мобільних та безконтактних платежів. У цих процесах важливо враховувати і міжнародний досвід: США, Велика Британія,

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Франція та Німеччина активно працюють над впровадженням цифрових валют центральних банків (CBDC), покращенням кібербезпеки та забезпеченням балансу між інноваціями і захистом особистої інформації. Україна, у свою чергу, має шанс застосувати досвід партнерів, реалізуючи власні проекти цифрової фінансової інфраструктури з урахуванням специфіки нашого фінансового процесу.

Важливою складовою є розвиток фінтех-сектору та впровадження цифрових валют. НБУ та Міністерство Фінансів запроваджують нормативи для розвитку ринку віртуальних активів і цифрових фінансових послуг, що створює передумови для появи нових сервісів відкритого банкінгу, мобільних платежів і цифрового гаманця. Наробки в напрямку електронної гривні (е-гривня) демонструють перспективи для підвищення ефективності платіжних систем, забезпечення економічної безпеки держави, посилення монетарного суверенітету та здатності НБУ вести монетарну політику.

Успіх реформ базується на очищенні банківського сектору від неплатоспроможних установ і впровадженні європейських стандартів нагляду (SREP, CAMELSO), підвищенні рівня капіталізації, застосуванні стрес-тестування та управлінні ризиками. Це має створити передумови для стабільності банківської системи.

У небанківському секторі фінансових послуг реформи включають підвищення вимог до платоспроможності страховиків, кредитних спілок і посилення стандартів прозорості та звітності.

Зміни у законодавстві корпоративного управління спрямовані на підвищення захисту прав міноритарних акціонерів, що є особливо важливим для залучення міжнародних інвесторів, спрощення проведення зборів через електронні засоби, а також запровадження механізмів протидії рейдерству. Це підвищує привабливість нашої держави ринку для інвестицій і збільшує рівень довіри до фондового ринку, хоча операційна активність із цінними паперами

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

залишається невисокою через недостатній розвиток інфраструктури ринків капіталу.

Прогрес у фінансовій сфері України створює передумови для подальшої автоматизації та діджиталізації галузі. Вже впроваджено електронний підпис, систему фінансової звітності у форматі Ixbrl. У 2023 році НБУ розширив «лінк» з міжнародним депозитарієм Clearstream, що дозволить міжнародним інвесторам здійснювати операції не лише з державними цінними паперами (зазвичай ОВДП), а й з іншими фінансовими інструментами повоєнного відновлення. Проводиться робота над удосконаленням безготівкових розрахунків згідно зі стандартами ISO 13616 (IBAN) та ISO 20022, а також модернізується систему ідентифікації BankID для дистанційного відкриття рахунків та отримання онлайн-послуг. Оновлена стратегія розвитку фінансового сектору України виносить використання BankID як один із пріоритетних напрямків розвитку, планується розширити доступу до дистанційних державних фінансових послуг (таблиця 1).

Таблиця 1. – Динаміка залучення інноваційних фінансових інструментів в Україні

Рік	ВВП України (млрд грн)	Обсяг залучених інноваційних (млрд грн)	Частка інноваційних інструментів у фінансуванні (%)
2020	3568	217	6,1
2021	3978	275	6,9
2022	4212	314	7,5
2023	4591	398	8,7
2024	4863	432	8,9

Джерело: сформовано авторами на підставі [2]

У платіжній інфраструктурі реалізовано Національний платіжний простір "ПРОСТІР", який підтримує цілодобові операції, а також ведеться розробка інтеграційних моделей для fintech-сервісів. На ринку фінансових послуг створюються умови для конкуренції, зокрема завдяки наданню поштовим установам права здійснювати перекази у національній валюті. Введення

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

програми національного кешбеку, яка спонукає покупців підтримувати товари національних виробників.

Перспективним інноваційним фінансовим інструментом в українському контексті є фінансування проектів через краудфандингові платформи (таблиця 2). Ці платформи активно розвиваються в Україні під час війни й у майбутньому можуть використовуватися для підтримки не лише військових ініціатив, а й проектів сталого розвитку.

Таблиця 2. – Кількість інноваційних фінансових механізмів в Україні за 2024 рік

Категорія інноваційного фінансового інструменту	Кількість упроваджених проектів	Частка в загальному обсязі інноваційних фінансів (%)
Краудфандинг	158	23,4
Венчурне фінансування	112	16,6
Цифрові платформи фінансування	198	29,3
Блокчейн-технології	75	11,1
Інші	133	19,6

Джерело: сформовано авторами на підставі [2]

Інноваційні фінансові інструменти в цілому в Україні стають більш розповсюдженими, вони особливо корисні для малого та середнього бізнесу. Це відображається у тенденції залучення інноваційних фінансових за останні роки. Також до інших перспективних інноваційних фінансових інструментів, які водночас забезпечують і сталий розвиток, можна віднести такі інструменти як «зелені» облігації - які залишаються одним із найпоширеніших фінансових інструментів сталого розвитку поряд із податками на викиди вуглецю. Вони можуть використовуватися для фінансування проектів у сфері "зеленого" водню, "зеленого" аміаку, відновлюваної енергетики, що сприятиме повоєнному відновленню. З 1 липня 2021 року в Україні набув чинності оновлений закон "Про

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

ринки капіталу та організовані товарні ринки", який офіційно запроваджує зелені облігації як окремий вид цінних паперів.

Перспективним інструментом, який поки не застосовується, може бути застосування свопів "борг-на-довкілля" (debt-for-environment swaps) — обмін боргу на інвестиції у проекти з екологічної стійкості. Для України, яка зазнала значних екологічних збитків через війну — пошкоджені лісові масиви, забруднені території, зруйновані екосистеми — цей інструмент має стратегічне значення. Він дозволяє частково зняти фінансовий тягар зовнішнього боргу, одночасно залучаючи фінансування для екологічного відновлення, розвитку зеленої енергетики та адаптації до кліматичних змін. Такі свопи сприяють інтеграції України у світові екологічні фінансові ініціативи, покращують імідж держави і відкривають нові можливості для міжнародної співпраці.

Висновки. Очевидно, що фінансова система України, як і всі інші частини нашої країни, переживає складні часи, проте водночас має значні перспективи, викликані необхідністю відповідати на значні зовнішні та внутрішні виклики. Навіть в умовах війни Україна має змогу проводити не тільки цілеспрямовану та свідому фінансову політику, а навіть впроваджувати інновації, як необхідний інструмент для виживання. Розвиток інноваційних фінансових інструментів, зокрема цифрових платформ, краудфандингу, доступу міжнародних кредиторів для державних цінних паперів України та інші джерела залучення зовнішніх фінансових ресурсів, та підвищення ефективності їх використання в Україні – є стратегічно важливим. Підвищення надійності та прозорості фінансової системи покращує довіру та довгострокові перспективи в умовах високої залежності від зовнішніх джерел фінансуванні. Пошук нових інноваційних фінансових інструментів та поглиблене запровадження вже існуючих, можуть забезпечити розвиток економіки на фінансової систему в умовах післявоєнної відбудови в майбутньому. Застосування такого інструменту як свопів "борг-на-довкілля" має значну перспективи, як фінансовий інструмент, що може дозволити знизити зовнішній борг України, та одночасно сприяти сталому розвитку.

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Список використаних джерел

1. Гнидюк І., Маршук Л., Тімошенко Н. Фінансова система України в умовах війни: виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-112

2. Маршук Л., Мовчан Д., Покойовий О. Особливості фінансової системи в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 37. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-61.

3. Житар М. Інноваційний розвиток та фінансовий потенціал підприємств зв'язку: стратегічні підходи до підвищення конкурентоспроможності в умовах цифрової трансформації. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 144–149. DOI: https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-20 (дата звернення: 29.09.2025).

4. Житар М. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком телекомунікаційних підприємств. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2024. № 1(13). С. 157–165. DOI: http://doi.org/10.32750/2024-0115 (дата звернення: 28.09.2025).

5. Свистун А., Генкельман Є., Скороход І. Оцінка впливу інноваційних фінансових інструментів на економічний розвиток України. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-116.

6. Національний банк України. Оновлення стратегія фінансового сектору України [Електронний ресурс]. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=7 (дата звернення: 28.09.2025).

7. Мінфін. Валовий внутрішній продукт (2002–2024). Ставки, індекси, тарифи [Електронний ресурс]. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/ (дата звернення: 01.10.2025).

8. Бобришев Є. С. Вплив фінансових технологій на стабільність національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 52. С. 1–6. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-96 (дата звернення: 28.09.2025).

9. Піжук О. І. Цифрова трансформація економіки України: обмеження та можливості: монографія. Ірпінь, 2020. 504 с. URL:

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

https://ir.dpu.edu.ua/items/6593ee94-a653-4e03-9c3c-a7d8446783aa (дата звернення: 20.09.2025).

10. Суд Я. Іноземний досвід розроблення стратегій розвитку краудфандингових платформ. *Економіка та суспільство*. 2025. № 74. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-9 (дата звернення: 25.09.2025).

11. Маршук Л. М., Бурлака М. О. Фінансова система України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. С. 1–6. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1800/1735/ (дата звернення: 20.09.2025).

12. Різник Д. В., Стендер С. В., Гаврилюк В. М. Вплив децентралізованих фінансових технологій на сучасну фінансову систему України: перспективи та виклики. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 1. DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13348212 (дата звернення: 25.09.2025).

13. Теслюк Н. П. Проблеми та перспективи розвитку цифрових технологій та інновацій фондового ринку в умовах сталого розвитку. *Бізнес-Інфо*. 2024.

14. Кафлик М. С. Фінансова система України в умовах воєнного стану. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5/2. С. 10–13. URL: http://efp.in.ua/uk/journal-article/875 (дата звернення: 20.09.2025).

15. Rotem Shneor, Karsten Wenzlaff and other. The European Crowdfunding Market Report 2023. - 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/377841529_The_European_Crowdfunding_Market_Report_2023/ (дата звернення: 29.09.2025).

16. Crowdfunding Market Share, Size, Trends, Industry Analysis Report: Information By Type (Equity-based, Debt-based, Others), By Application And By Region (North America, Europe, Asia-Pacific, Latin America, Middle East & Africa) (2024). Market Forecast, 2024 -2032.

17. Сущ О. П. Проблеми розвитку краудфандингу та краудінвестингу в Україні. *Інноваційний процес: перспективи євроінтеграції*. 2023. 223 с.

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license